

Миннакентий ГРИГОРЬЕВ

САНААБЫТТАН ХАЛБАҢНААБАПТЫН, ЫТАҢАЛЫЫБЫН

Күрэхтэһилээх быыбарбыт түмүктэнэрэ бу тийин кэллэ. Бу күнүргэ депутаттарга кандидаттар кистэлэ суох, ордух улахан болдомтону Егор Афанасьевич Борисов ылар курдук. Микэ хас да киһи санаабын уларытан Егор Афанасьевич диэки буоларын туһунан сүрү, эн улууспутугар биһир улахан корреспондент буолан бэйэбэр элбэх киһини тардабын, түөлхөйүмэ — диэн сүбэлээтилэр. Итинник сүбэлээчилэргэ махтанан туран бэйэм санаабын халбааннаахтар дөхсө көнө чыргал тылларынан ытаһалыбын. Ол манньк!

Саха үйэ сайдыылаах олуктарыгар үктэннибит, манна Саха сирэ сакалыы сайдыахтаах, нефть, газ промышленнаа бэйэтин

туһалаһар кыабын бар дьонугар биһирэхтээх, ону чопчулуур сокуоннар оһолуулохтоохтар. Биһир билэрбит курдук бу күнүргэ Ил Түмэн үөлээнни Палататынан сокуон кыайан ылымлыбаанка турар. Анал үөрэхтээх специалист депутатка кандидат Кузьма Аполлонович Федоров депутаттарга саналы үгүс хайыскага специалиһа, атын омукуртарга тахсыбыт, онно идэтинэн үлээбэти кыага, ама быыбардааччыны астыннарбат буолуо дуо. Ити бастакыта.

Иккинэ, Быыбардааччы олоххо эдэр киһини, ханнык да хайыскага охтубатах — бутуллубатах чанак өйдөөх үүнэр ыччаты нигэн таһаарар тускуллаах буолар эбэһинэстээхлэтин биһир өйдүүхтээхпит. Бу

өртүнэн Кузьма Аполлонович толору сеп түбэхэр дин саныбын.

Үсүнэ, Нураалчы көһөрүүтүн кыттылыахтара бэйэлэрин курастарын депутатка кандидат иһин биһир элээрбит бу боллурдуос анардас биһир киһи туруоруу тутан, тыл көтөбүүтүнэн ситиһиллэбэти өйдүүлэрин санатыйах этим. Мин бу боллурдуоху сеп билэр, бэйэм көһөрүү дьонго элээр содулугар эттинэн хаанньын эрдэһини биһирдин иһингэ 3-4 киһини көмүсүтүт, тыйыс кэһини туораабыт, кэһин көһөрүү боллурдуохтар кыахпынан кыттыспыт. Эдэһини улуусулар инициативнай группа бэрэсэдээтэлинэн үлээбэти, биһирин сорохтох тыһынаах хаалбыт киһи көһөрүү 59 сылыгар түмүктэтим. Бу

лунга уонна Кэбээйигэ титиативнай бөлөх салайааччыларынан үлээбэти С.А. Собакин, С.И. Лавров өлбүттэрэ. Көһөрүү 60 сылыгар туох кэһинилэр, ханнык мероприятилар ыспылыахтаахтара уурайбыт депутаттыг Альбина Поисееванан оһолуулан Правительство председатели В.Власова кимрэн сытар. Онон бу боллурдуоху ханнык да депутат талылыһабын өйдүү, туруорсар түмүбүг сорукуртар дин өйдүү сеп.

Төрдүтэ, Депутатка кандидат урут үлээбэти сыларын ырытан көрөр сеп эрдэри, ол үлэтин түмүгэ төһө кэһинилээгин адыс диннээхтик тигэсэр тийэ кыайан ырыппакка хаалабыт. Холбоор миэхэ көмөлөспүтэ, иһини үлээ

**БАЛАБАН ҮЙҮН 16 КҮНЭ —
УЛУУСКА САХА-РЕСПУБЛИКАТЫН
ГОСУДАРСТВЕННОЙ МУННАБЫН
(ИЛ ТҮМЭН) РЕСПУБЛИКА
ПАЛАТАТЫГАР
ДЕПУТАТЫ БЫЫБАРДААНЫН**

анаабыга эһин дин буолар. Бу көһөрүү тустаах кыһах өйөбүт эрэ, киһи бар дьон олоһор төһө туһалааһа ыһыллыбат. Онон депутат биһир киһи эрэ иһингэр буолбакка, бүтүн бар дьонго туһанар кэһинилээби сүрүнүүр сокуоннары олоххо киллэрэр чочуйан таһаарар аналлаах. Итиннэ даһаны Кузьма Аполлонович атын депутаттарга итэбэс буолуо дин санаабын, дөхсө сорохтортон ордух буолуо дин эрдэһинилээхпин.

Минигин үчүгэйдик саныыр сорох дьоннор этиилэ-

рингэр холбоһон, эдэр кырдыаһас да быыбардааччылар дөхсө төгүл мин санаам хайыскатын ырытан көрөллөрүгэр баһарабын уонна үйэ хайыскатын эрдэһинээхтик хардылыһар эдэр, сакалы өйдүүр депутатка кандидат Кузьма Аполлонович Федорова куолаһытын биһирэһитигэр ыһырабын!

**Прокопий
ФЛЕГОНТОВ,
кырдыаһас
быыбардааччы.**

КУЗЬМА АПОЛЛОНОВИЧ ФЕДОРОВЫ ӨЙҮҮБҮН

Кэһини кэмгэ ыччаты, чуолас сахалары промышленноска чугалатын, кинилэри үүнэрин, үлээтин туһунан элбэх кэһитин, кыһыт, пресса нөһүө иһитиннэрин биллэрин бара турар. Манна иһин санаабын өй-санаа күүрээһинэ эл кимсиктэ бара турар. Ону Таһааран нефть саллаастаах сирин туһа мөккүөр толору көрдөрө. Мин санаабын боллурдуос бу наби

хайдах хостоон туһа таһаара оксуу туһунан буолбакка иһин быһааны — көһүлүүрүн туһа баран эрдэ. Эбэтэр олохтоохтор биһиги быһылыбыт дуу, эбэтэр оһотук өйдөөх кэһин дьон (Ходоровский, эһин) быһылыллар дуу дин. Онон көрөбүт курдук боллурдуос хара бастакытан политика проблематыгар кубулуйда. Онон нефть боллурдуохтар "политика"

хайдах быһаарылларын Чечня холбоһуругар көрөбүт. Саха сирингэр баар нефть саллааһын политика боллурдуохтунан — эйэлээхтик туһаны ылыгар киллэрингэ, проблеманы дикриник өйдүүр, аныгы үөрэхтээх киһиби К. А. Федоров элбэһи оноруон сөбүн программата кэрэһинир.

Үүнэн эрдэ үйэ аныгы технологиялар, информацияны сити-

мингэр, глобальной политика балысханлык сайдар үйэ. Манна бэйэбүт чугалытын эрэ өйдөөн, иһинкибитин-кэһинкибитин көрүмнээх оһорон биһирэбүт табыллыбат. Ким урут өйдөөбүт, үөрэтэн-чинчийэн билбит урут түһэр. Энергетика о. э. нефть, газ курдук аныгы технологиялар акылааттарыгар бэйэбүт дьонмутун өйөөн-убаан таһаарарбыт ордух.

**Н. СИБИРЯКОВ,
мелодист.**

КУЗЬМА АПОЛЛОНОВИЧ ФЕДОРОВ ИҢИН КУОЛАСТААҢ! ТОҕО?

Аһыах хомугунан улууспутугар СР Государственной Муннаабыр депутаты быыбардааччыт, Итиннэ биллэрин курдук, 3 киһи депутатка кандидатынан турда. Кинилэртэн биһир ордукур диэбиллэтин талан ылаахтаахпыт. Кандидаттар бары талылар түбэлтэбигэр республикабыт, улууспут туһугар үлээбэти-хамсыахпыт дин туруоруммут дьон. Ол эрдэри биһир киһини талан ылаахтаахпыт быһымынан мин бэйэм куолаһын элбэхтик толкуйдаан, кандидаттары саналаан баран Кузьма Аполлонович Федоров иһин биһиргэ быһаарынним. Тоҕо?

Бастакытын. Быыбар иһиннээри агитациятан, дьон-сэргэ кэһитиллэриттэн, ырытылларбыттан сылыктаахха сүрүн кимсик Борисовтаах Федоров иһин ардылаһынан буолуоба. Онуоха Бор-

сов Е.А. диэки буолуучулар киһи улууска рабочайыттан саһалаан салайааччыга тийэ үлээбэти, үүмүгүн-сайдыбытын чорбонун тутан бэлэтинилэр, оттон Федоров улууска үлээбэти ахталлар. Ити баар суол. Ол эрдэри иһини маннькы эһэххэ наада. К.А. Федоров үөрэһин хайыскатын — нефть, газ үлэһитэ буоларын биһиги улууспутугар үлэһир кыага суох этэ. Оттон тустаах идэтинэн хайдах үлэһит-хамсы саллаарын быыбардааччылар билэр, иһэр буолуохтаахтар.

Иккиннэн, СР Президент М.Е. Николаев ыһтар политикаһын, биһиги тирээн турар хайыска быһымынан эдэр ыччаты, чу-

лаан сакалы, промышленноска чугалатын, кинилэри үүнэрин, үлээтин сорука турар. Оттон Кузьма Аполлонович промышленноска салайар үлэ үлэһир аһыах ыччатаахпыттан биһирдэстэрэ. Онон киниэхэ депутат мандаатын итэһин — Президент М.Е. Николаев политикаһын олоххо киллэрэһинэн буолар.

Үсүнэн, үлээ суруллубутун курдук, Егор Афанасьевич Борисов бэйэтин кэмгэр үүнэр-сайдар кыахтаах ыччат дин төрөбүт улуусун өйөбүтүнэн күүскэ туһанан кэлбит киһи. К.А. Федоров эһин киһи курдук үүнэр-сайдаарын бар дьонуттан көмө көрдөһөр, эһиги тускутугар үлэ-

лээм дин кэмгэр утары иһини уунар, мин санаабын, савмай эрдэх быһыны буолуо этэ.

Төрдүтүнэн, А.И. Поисееваны талыт болдьохпут бүтэ иһик. Итиннэ К.А. Федоров иһик миэстэни ылган турар. Онон суобас, найгы да быһымынан бу болдьобу түмүктүүргэ Кузьма Аполлонович толору быраалтаах.

Аны быыбар иһиннээри агитация туһунан. Кандидаттары агитациялаһын сүннүүнэн культурнайдык, бэйэ-бэйэни холуоннарыта суох ытыллан түмүктэнэн эрдэ. Ол эрдэри, мин санаабын, Е.А. Борисов ханыатынан, араас листовкаларынан дьоннорунааһар алыс күүскэ сырдаттына. Бу тэһи

сөбүс ытыллыбыта буоллар. Ыччаттар аналитическай бөлөхторо ыһпыт ыһыттарыт итэһибэти, арааһа наар бэйэлэрин диэки санаалаах дьонтон ыһыттылар табыллыах. Төһө табатык анализтабыттарын түмүк көрдөрүө.

Итиннэ бэйэм санааларым этэн туран билгини үйэ ирдэбилгэр толору эһиттир өйдөөх санаалаах, аныгы ыччат лидеригэр К.А. Федорова куолаһын биһирэбин, улуусун быыбардааччыларын киһи иһин куолаһыгыргытыгар ыһырабын.

В. ПОПОВ.

(Ыстатыйалар депутатка кандидат К.А. Федоров быыбардааччы фондатытан төлөнүлэр).

БАРЫБЫТ ҮӨРҮҮТЭ

Өрүстэр киһилэрин өрө даһаан сүт кураан быһа ааспатах Чуралчы Хайахсытыгар Лена өрүс уутун аһалы, бу биһиги илин эһэр улуустар олохтоохторун улускан үөрүүтэ. Саха сирин тыһын дьонун киһи туттуута, иһинкигэ эрэлэ Уу барахсан олох тыһа, өлбөт манга уута. Итиннэ биһиги кырдыаһас келүөнэ улуу сэрин сылларыгар, уот курааһына, ачыктааһын кэмгэр ордух үгэстэ биллэбит. Ачыктаан өйүн үтэрибит киһиэхэ тыһыны таммах ууну үтэртэххэ хараһын көрөккөлөрө. Уу сааһы, ымдаан тыһынаах хаалартаабыта. 50-үс сылларга Уус-Алдан эройонугар инженер-мелиоратор этим. Ол иһиннэ кураан олохтоох

төрөбүт Курбуһахпар, сирин сиигирдэри, көһөлөрбүтин уулаары сис тыһылыларын көһөрөн уу киллэрэ сатыырбыт. Бааһынаа, ходоһаа уу тохтоотуру хаар модьоболору туруорурут. Алдан кытытынааһы колхуоска председателин сыһын угуттаабыт көһөлөр үрэхтарин сүннүн ыраастаан, көһөтөн дикрингэн "Бааһа" диэн көлү кыһыл илиһинэн хаһан сүһүнэн гектар оттуур сирин таһаарыммыппыт. Онон кырдыаһас келүөнэ уу иһин, ууну муннугтан сизтэр иһин илиһиби чэр буолбута, күүспүт кыһаарынан үлээспиппит.

Уу өрүстэр киһилэригэр, Алдан Лена тардылаах үрэхтэр бастарыгар

кэллэ. Дээ мантан салгы ууну кыраһы ас да муннугтан сизтэр, олоххо туһанар кыахтар үөскээтилэр. Сотору-таһыта дээр бу ууну иһэр кыахпыт суох диирбит. Ону ыраастаан киһи до-руобуйатыгар туһалаах тыһа тупсаран иһэр кыахтанныбыт. Оһуруот аһын үүнэрингэ наада буоллаһына сирин да ньүүлсүгүгэ туһанарбыт бу кэллэ.

Сүт, кураан кыһалбатын, көһүү эрдэһин көрбүт Чуралчы улуусун олохтоохторо үөрүүхтарин үөрэллэр. Мин 4-үс кылааһы бүтэриэхтэр дээр 5 саастаахпыттан оһо сааһым Чуралчы Бахсытыгар ааспыт. Аймахтарым көһүү кыһалбатын, курааны эттэринэн биллэтирэрэ, Адыс-балыс, иһи-биһи курдук сыттык сыһаһа сытар Уус-Алдан Курбуһаа көһөтөһө буолан баран хоргутан өлүү тахсыбыта, биһир умуһаха 10-ча киһини (эрдэ иһингэ) көмөрү

иһэ харахпынан көрбүтүм. Сир дойду ойуун дүгүрүн курдук лүгүкүнү кубарыа кууран, дикрингэ хаспах буола хайыта халпыта, аһыга күөл хомугулар, ойуур саратыгар мас хатырыгын кытта кубарыппыта.

Уу кэллэ. Уу кэһитигэр кытта сүт кураан халбарыан биһирдин. Оһолорбут, сизтэртэбит биһиги көрбүт алдыар-хайытын көрбөтөллөр, эрдэһиннээтэллэр ханнык. Киһи аймах бу кэлбит ууну кэһинилээхтик туһаныа дин эрдэһит. Салаптаа уонна ууну аһалбыттарга дьаныардаах үлэһитин иһин барба махтал буолуохтун.

**Егор МЕСТНИКОВ,
тыһыл, үлэ ветерана, СР норуот
хаһаайыстыбатын үтүөлээх
үлэһитэ.**

Саха народнай сүрүяаччыта, Социалистической Улэ Геройа Д. К. Сивцев — Суорун Омоллоон
95 сааһын туолар үбүлүөйүн көрсө

ИСТИННИК САНЫЫР ТҮГЭННЭРИМ

Педагогический институт студена (1930 с.)

Билигин көлүөнэ "Чоочону", "Чоочээскини балаан улаанньыт. Д.К.Сивцев — Суорун Омоллоон хомуйан, тупсачан онорбут остуоруйаларын сирдэтэн үчүгэй", "куһаҥан" диэннэри айдообуллун. Кини саха эстэтигэр искусствонун кэсепердэрин буолбут драмаларын, либреттолорун көрөн ой-санаа үрүкүрүгүлэрин билэр дьолго тиксиппит.

Аҕа көлүөнэ сүрүяаччылары үгүстэрин айымньыларынан уонна быстах-остех түгэннэргэ эрэ түбэһэн көрөн-истэн билбэт эбит буоллахпына, Дмитрий Кононовичтын бал, оннообор ийгэ үлэлэн турардаахтын. Ол манньах этэ. 1973 сыллаахха СГУ историко-филологической факультетын бүтэрээт, П.А. Ойуунускай аатынан Литературнай музейга старшей научнай сотруунигынан аммаллыбытым. Директорынан В.А. Протодияков-Кулаков үлэлиирэ. Бу хэмэт музейга саҥа экспозиционнай былаан тобуллара. Ол олус уус-уруктун Д.К.Сивцев-Суорун Омоллоон толорбута.

Ис-инигэр кириэххэ, бу үлэ түбүгүрү, сурутуу-бичити, хаартысканы суолталааһын булан, бары ымы-билэн-көрөн аҕарар, онуун булвары рэйэрэ. Билигин көннөрү чарбытыттан ураты эйгэ тыла-ойо, кэпсир ис кыада, ойго-сүрэххэ тыгыны уратылааҕа, хас тыл, ас хаартыска, планшетка айдах монтажтанара, бал, оннообор күн уота тыгыны кытары табатык дьүөрэ-эстэбинэ эрэ экспозиция шалын-соруугун ситиэх-эбин Дмитрий Кононовичтан истибитим-билитим.

Сорукка сылдьарым. Ону бул", "ол тылы-ойу-ниук кинигэбэ, хаһыакка, сурунаалга көр", "архып ол дымаатын бу уол-

пуһулар туох дэммит эбитий", "бу хаартыска онуук вариана баара, ону бул" — диэтэллэр эрэ тук курдук толорорум. Ярославский аатынан музейга уонна билгитилигинэн эттэххэ, Гуманитарнай чинчийилэр институттарын архивыгар, фотолaborаторияларга тиастарым, фондалары, уопустары көрөрүм.

Дмитрий Кононович оруутун харандаастаах блокнотун туһутунан сылдьара, нарылык-холкутук, чингик-чагышак толкуйдаан, хаартыскалары болломтолоохтук чинчийэн, көрөн-истэн эрэ баран бары кээмэин, ис хоһоонун ыйан туран, экспозиционнай былаанга киллэрэрэ. Литературнай музей экспозиционнай былаанын кини курдук кини бэйэтинэн баһылаан-көһүлөөн онороро астыга сүрдээбэ. Эдэр кинигэ ол кэмнээби биригэ үлэлээһиним үтүөкүнээх оркуоланан буолбута. Ыһыллааҕа — тобуллагас буолууттан быһылаабыта, история кырдьаҕар чугаһаппыта, барыны бары нигэн — тогон үөрэтин үөрүйэбин илгэрбитэ уонна сүрэхтээх-бэлэстээх онорбута, билибин-көрүүбүн кэпсэппитэ.

Оччолорго куртарым ыалдьара. Ол да үрдүгүн сүүрэн-көтөн элэстэнэрим ханна барыай, баар буоллаҕа да. Биһир сарсыарда Дмитрий Кононович:

— Бу Сэмэн уол бэркэ сүүрэр-көтөр эбит ээ, ити үчүгэй. Уһуоҕа чөлүөккү киһи кэлгэс-барыгаас буолар. Соччонон толоругас. Куртаҕа куһаҥан киһи сүүрү-көтө сылдьара наада — диэтэ уонна кини эмнэ элэригэр куртаҕынан моһуогура сыспытын сүүрэн-көтөн, имэринэ-томорунан үтүөрүбүтүн кэпсээбитэ.

Дмитрий Кононович ол сүбэтин-аматын күн бүгүнүгэ диэри туһабын уонна олус да солго сүбэлэбит эбит диэн махтаҥа

саныыбын.

П.А.Ойуунускай аатынан Литературнай музейга биригэ үлэлээбиппин Дмитрий Кононович эмнэ ойдуур-саныыр эбит. 80 сааһын туолуутун көрсө тахсыбат айымньыларын кинигэтин бэлэхтиригэр ол үтүө күнүөрүбүтүн сүрдээх үчүгэйдик санаабыт этэ. Мин ол иннинэ кинигэтин оссоникки тоһоҕо айымньыларын кинигэлэрин тутан турардаахпын. Онно: "Сэмэн Тумакка — илгэһи кытта, эрэли кытта. Суорун Омоллоон. 02.04.97." — диэн суруйбута.

Саха ытык кырдьаҕаһыттан, 90 сааһын туолбут киһиттэн, кинигэ бэлэхтээгэр туһугар эмнэ дьол. Дмитрий Кононович 1987 сыллаахха алтыһып

— диэн сүрдээх истинник, үчүгэй бэйлээхтик кырдьаҕаспыт илсирэ охсон кэбистэ. Онтон ыла доһотторбут көрүстэлэр эрэ Суорун Омоллоон эпиграмматын санатар үгэстэммиттэрэ.

Дмитрий Кононович ити курдук сытым, булугас ойдоох, норуоттар историкларын байытардык угунаан-сиптимиээн ойдуур-саныыр эдэр дьонго олус үчүгэй сыһыаннаах, ойбуллуох, аҕалык амаары сүбэлээх-амалаах киһи дээрбин ити сорох түгэннэри ахтан-санаан ылдым.

Дмитрий Кононович Сивцев — Суорун Омоллоон 90 сааһын туолары сылдьан "Полярнай эстрада"

Суорун Омоллоон — артист (1929 с.)

ый 16 күнүгэр Чоркооххотиний биһирэ: "Уо, Сэмэн кэллэ" — диэн туран, Чоркооххотиний дьыттын куолакалан анал — миннэи оонньотон иһитиннэрбитэ уонна "Чоркооххотиний көрбүт бэлэстэр" диэн бэлэстээһиннээх "Мемориальный музей", "Якутская политическая эссылка села Черкех" диэн бэйэтэ онорон бэлэстээбитэ.

Өссө биһир түгэн. П.А.Ойуунускай Күннэрин Таатта улуугулар мытар буолбуттарынан сибээстээн Урсун, Тумарча буоламмыт Чурапчынан эргийэн тийдибит. Протесса Умсуура оччолорго Таатта улуугун хаһыатыгар редакторунан үлэлиирэ. Кини үөрэ — көтө көрүстэ уонна кэлбит дьону Дмитрий Кононович билгитиннэрэ:

— Дмитрий Кононович, бу Урсун, Тумарча уонна бу Сэмэн Туман кэллэлэр, — диэн төтөлө суох этэн тырыбынаата.

"Туман Сэмэн" дэппит киһи, арааһа, сабулуу истинник, хааным-синим уларыта түстэ быһылаах.

— Суох, бу "Туман" буолбатах, "Т" "Т" биллэр киһи. "Тумат", "Т", "Т" — диэтэ ону бэлэстэн көрбүт Дмитрий Кононович уонна ой мунгулан:

Тумат-иэст, Тумарча-иэст, Урсун-аагуи Эбистигэр Умсуура, Уо, алаархайдаах Дьоннор кэлбиттэр!

сурунаалга 1945 сыллаахха от ыйын 17 күнүгэр ССРС суруйааччыларын Союһун иһинэн үлэлиир национальной комиссия саха литературатыгар аналлаах мунньаҕар, кыттыһы ылан, "Положение литературы в Якутии" диэн 45 сыллаахыта онорбут дахылааҕын толору текстин бэлэстээппитэ, 45 сыл буолан баран. Бу истаттыаҥы ааҕан бараммын Дмитрий Кононович оччолорго чакчы героическай тыл этинин онорбут эбит дии санаабытым. Ол истаттыаҕа кини П.А.Ойуунускайы суутунан сууттанан биригэ-бэрэ тахсыбатах киһинэн буоларын ыйан туран, Плат, Алексеевичи саха литературатын классиктынан ааттаабыт этэ. Оччолорго хореун санаалаах уонна уус-уран саха литературатын дьыһаатыгар ис сүрөттүгэн ыалдьар киһиттэн эрэ сиптеник хоһуунук этин тахсара эбитэ буолуо... Оччолорго П.А. Ойуунускайга истинник күүстээх сыанабыл биэрбиттэрин бэйэм, эрэ ол сыллардаары бэлэстэ хаһыаттарыгар, кинигэлэригэр даҕаны көрсө илгитим.

... И точно также это искажение относится и к самой литературе. До сих пор в различных брошюрах истаттыах было принято говорить, что якутской литературы до революции не было, тогда как до революции мы имели Кулаковского, Невостроева, Софро-

нова, наших реалистов и просветителей, которые и до революции сочиняли и издавали свои произведения, — диэн Суорун Омоллоон программнай этинин онорбута. Оччоттон, ол иннинтэн даҕаны Дмитрий Кононович улахан убайдарын көмүскээһин, кинилэр литературнай илгити-эстибэлэрин норуокка тоһнорүү суолугар туруммута көстөр.

Дмитрий Кононович көрсө түстэригэр эрэ испэр: "Саха норуотун историктын көмүскээһинин тэрийибит киһи бу сылдьар ээ," — диэн олус ытыкта-быллыахтык саныыбын-ойдуубун. Кинигэ араастаан саба түһэ сатааччылар утарыбын. Уонна Дмитрий Кононовичи саха норуотун историктан итин улууканнаах оркуолатын — көскүлээх музейдары тэрийбэн тэрийбит киһинэн ааҕабын.

— 1925 сыллаахтан быһымылааҕа, мин былыргы отохтору, историк оччолорго үөрэттэлээн көрө илих шаматынныктарын хаартыскара түһэриннэн дьарыктаммытым. Кор, бу уол алта оҕотун биһир сиргэ компот саха киһитин илгэһин кэрэһилиирин иһин түһэрибитим, — диэн турар 16 оҕо көмүлүбүтэ түһэрилибит хаартыскатын биһир түгэнгэ көрдөрбүтэ.

Бу билигин фотоальбомга киһирбит историческай түгэни кэрэһилиир киһи унуохтаах сирин орт

ыбын.

Билигин 95 сааһаммыт народнай суруйааччыбыт Дмитрий Кононович Сивцев — Суорун Омоллоон бэйэтэ этэринин, илгити-эстийин үтүгүнүн тэһигэ норуоттан истинниктын, норуоттан илгитин тоһнороттулар үтүгүгэ үлэлээн уонна уруксу сүдү үлэлэригэр эбит. Хаһыаҕа литература уонна искусство музейын аһаан-олохтоон, ситэрэн-хоторон бүтэрэн эрэр. Бу чулуу киһибит олохун бүүс-бүтүннүүтүн саха норуотун историктан итинигэ, кини ойун-санаатын илгити-эстийин илгитэ — Россияга, Аан дойду таһымыгар-таһаарымыга, норуоттары илгити-эстийэн онорор историкты түмэн биһиргэ анаабыта бу барыбыт дьолбут буолар.

Суорун Омоллоон норуоту историктан итинигэ биһирбүт үлэлэрин таһынан, төрөбүт норуотта он-санаа, эт-хаан оттунэн илгити-эстийэн буолуон баҕарар. Ол иһин бу кизг сирдээх-уоттаах норуот чэбдик сыһыанар лааркалаах, европейскай таһымтан илгити-эстийэн суох культурнай кинигэлээх буоларын туруорсарын ойдообот-ойообот буола сатааччылар дьирэһик сыһыанарлар. Итинник сомоҕо ойдоох-санаалаах уонна ону тус бэйэтинэн олохто-килэрэ сатыы сыһыар Суорун Омоллоон курдук личност үлэбэ биһирэ торуур-үөскүүр ээ дии санаатахпына, дуһоһнай убайбын адыас аралып

Музей оҕоһуллуутун тэрийбиктэр

уота оһон кэбистэ. Итинник тоһолоох үгэс историческай чакчыны көрдөрөр түгэннэри Дмитрий Кононович үйэтиппитэ буолуо?

— Билигин эрэи-кыһалары көрөбүт көлүөнэ дьонубут, — диэн Суорун Омоллоон биһир көрүһүгэ этин аһарбыт-лаҕа, бу тылларга кини олоҕо, охсуһуута, олон ааспыт бары эрэи-кыһаларта уонна кыайыта — хотуута баар дии саны-

кууһан ылаахтын баҕара-бын. Кини баара, ардыгар "бу эдэр дьоннор биһирэ да көмүскэспэккит" диэн ха-иды былаастаах кырдьаҕа этэрэ, үөрэтэ-такайа сылдьара саныахха-ойдуоххэ үчүгэйэ сүрдээх!

Сэмэн ТУМАТ,
П. А. Ойуунускай аатынан Саха Республикаатын Государственной бириэмнэтин дьүрөтэ.

Народный театр
Союз молодежи Чуралчинского улуса
Республиканское движение молодежи "Поколение 2000"
при участии Молодежной инициативной группы
кандидата в депутаты Егора Афанасьевича Борисова

Чуралчы ыччаттын кандидата – БОРИСОВ!

Ведущий
Эдуард
Гаврильев

ЗАКРЫТИЕ
НЕДЕЛИ

СУПЕР

МОЛОДЕЖИ

КОНЦЕРТ

Свет и звук – фирма "АВБ"

ВМЕСТЕ

14 сентября
19.00

Эхо свободный

После шоу большой фейерверк, дискотека

БИЙИГИ КЧЧСПЧТ – ТЧМСЧЧГЭ!

ОТУ КУРУЛУУР ГОСУДАРСТВЕННАЯ
КИНИИ ТЭРИЙНЭХХЭ

Амнаттан төрүттээх биһиги эбэбит
Николаева Александра Ивановна миз-
с манныгы кэпсирэ: "Былыр Кугда
баай кэбиһиһээх отуттан хатын үүнэн
тахсара үһү. Кугда баай тыһынча
сүөһүлэниэн, өрүү биир сүөһүтэ итэбэс
буолар эбит," – диэн. Төһө да
секторбут, аны Кугда баайдар үйэлэрэ
вааста. Билигини хэмгэ улуустарга
биирдиһиһиһэн баайдар үүнэн тахсар
силлестэрэ эмиэ быһына. Ол курдук
Чуралчы улууһугар "Чуралчы" коопе-
ратив диэн кимизэх да кыайтарбат
бастагы соботох мунур баай баар буо-
ла түстэ. Улуус бары бааһынайдар,
чааһынайдар эттэрин, үттэрин – ба-
рытын кинизэх эрэ туттарар, барсыла-
рын кытта биэрэр дуогабардаах сүч-
чах киһиннэр эрэ буоллулар.

Айылбаҕа да, обществаҕа да туох
барыта катыланар сокуоннаах диил-
лэр. Күнү-дьылы билгэлээчилэр этэл-
лэринэн, үмүллан эрэр уодаһынаах
лот курааннар эргиллэн эрэллэр. Чу-
ралчы – биир дьыллаах улуус. Кини
дьылбата халлаантан тутулуктаах: от
дүммэтэ да ынах, сылгы эстэр. Хара
сүнгэ от хаһаастаах үчүгэйин бары
ейдүүбүт. Ол эрэри кэбиһиһээх кур
отторбут сыһыларга аһаҕас халлаан
анныгар сытыйа-ымыа, куура-хата,
мөлтүү-ахсыы турдактара...

Курулуур оту улуус үрдүнэн биир
сиргэ чөмөхтүү, ууттан-хаартан, ты-
алтан-куустан, күн сыралбаныттан хах-
калыыр санаа урут да мизэхэ баара
эрэри, олоххо кириимтэ уустук этэ.
Билигин ол санаа туолар тобросоох
бириэмэтэ дьэ тийиэн кэллэ: урукку
МТС саҥа государственнай унитарнай
предприятие буолла, тизир-таһар ав-
топарката күүтүрдэ.

Бу тарилта улуус үрдүнэн оту ку-
рулуур государственнай киин буолара
олус табыгастаах дии саныыбыт. От –
Чуралчы баар-суох күндү баайа. Онуо-
ха инники дьылбабытын быһаарар ити
сүрүн баайбытынан олохтоохтук, утум-
наахтык, ыраактан эңсэн дьарыктам-
мат буоллахпытына, биһиги кимнээх-
тэрибитий? Бачча тухары, Дьылба Той-
он көмөтүнэн, сатабайдым да дьаһан-
нарбыт, этэнгэ олохтон кэлибит.

Нуотара хаһан да сутаабат үтүө до-
йду, онно сөптөөх баҕа да баар. Эһиил
сайынгыттан саҥалаан, Нуотараны
бүтүннүүтүн сүлэн оттоон, престээн
баран, кыһынын 30 гектар иэннээх
садьылга курдук сарайдаах кизг ала-
аска оту таһар тобо сатамматый? Ма-
ны таһынан хас нэһилиэк аайы ордор
оту тутар пууннары арылар хайаан да
наадалаах. Икки сылтан бэттэх техни-
ката суох итиэнэ кыаммат ыаллар оту
судургу атыылаһан, сүөһүлэрин иитэн
эрэллэр. Аныгы атыы-тутуу үйэтигэр
оттуур ходоһата да суох киһи ынагы,
сылгыны тутуон сөп курдук буолла.
Үптээх-астаах дьон, оттоон-мастаан
эрэйдэммэххэ, эмиэ оту атыылаһар
ордук дииллэр. Дьэ итинник от таба-
арга кубулуйбутун быһытынан кыра
бытархай хаһаайыстыбалары акулга
хаһаайыстыбалар ыйыстан кэбиһэр
кэмнэрэ кэлэн иһэр.

Онон саҥа ГУП Чуралчы улууһун
хас да сыллаах отунан хааччылар са-
маай баай, кыахтаах тарилта буолара
саарбаҕаламат. Оччоҕо Чуралчы
хаһан да суту-курааны билиэ суоҕа.

Егор ГАБЫШЕВ,
бастагы бааһынай.

АТЫЛЫБЫТ

1999 сыллаахха ончуллубут
УАЗ-"Охотник" массынаны.
Сүүрэ сылдыар, туруга үчүгэй.
Мотуора 100 ат күүһэ күүсгээх.
Билсэр телефон Кытаанаахха
23-650.

Интернат-оскуола төмтүрү-
гар уһаайба сирэ атыыланар.
Ермолаев уул. 44-гэр бил-
сирин.

МТЗ-82 трактор атыыланар.
Прицептаах, салпаас чаастар-
даах. Сыаната кэлсэтиннэн.
Билсэр телефон 42-350, үлэ
чааһын кэнниттэн.

АТЫЛАҤАБЫТ

Улуус киинигэр уунан ити-
тилэр биир хостоох квартира-
ны. Билсэр телефон 41-709.

АТАСТАҤАБЫТ

Бас ыйыгар төрөөбүт үүттэ-
эх тингэһини үчүгэй идэһэ
сүөһүгэ атастаһыт. Тел: 41-
643.

БИЛЛЭРИИЛЭР

1991 сыллаахха ончуллубут
төтөҕөй УАЗ массынаны
атыылыбыт. Сүүрэ сылды-
ар, үчүгэй туруктаах.

Итигэр системалаах квар-
тираны куортаннаһабын. Бэрэ-
эдэги, ырааһы мэкэтилибин.
Эрдэ төлөөһүн (предоплата)
оноруохпун син. Билсэр теле-
фон 42-337 үлэ кэмигэр.

Чуралчытаагы хааччахта-
мат эппиэтинэстээх тарилта
Чуралчы иһигэр балыһа туту-
тун объектар рабочайдар, 2 ка-
менщик наадалар. Ким үлэһин
баҕалаах үлэ кэмигэр хонтуо-
раҕа кэлэн, эбэтэр 41-359 тел.
билсэргитигэр.

ҮЛЭБЭ ҮНҮРАЛЛАР

Чуралчы салиэннэтинээбэ Дагданча, "Куокара"
рыноктарыгар көчөгөр мизсэлэрэ бааллар.
Ким үлэһин баҕалаах кэлэн билсэргитигэр.
Ыйдаагы хамнаһа 2000 солкуобай, ый аайы
хамнастара төлөнөр.

КӨННӨРҮҮ

"Сага олох" хаһыат балабан ыйын 11 күнүнээбэ нүөм-
ригэр бастагы балаһа төрдүс колонкаҕа 1 абзац иккис
строкатыгар "...Алгысчылт (Хайахсыйт төрүт олохтооҕо, уус-
уран самодельность кыттылааҕа Николай Протасов)"
дизн итинизэ алтыс колонкаҕа "Маралаайы оһуордара"
дизн онугар "Көлүсчээн" оҕо образцовай үчүгү ансамб-
ла" дизн көннөрөн аабаргытыгар. Тахсыт албастар иһин
тустаахтартан бырастыы гыналларыгар көрдөһөбүт.

Чуралчы салиэннэтин олохтооҕо, үлэ, тыыл ветерана
ОКОНЕШНИКОВА
Анна Степановна
ыалдьан өлбүтүнэн оҕолоругар, сизэнэригэр дириг
кутурбаммытын тиздэбит
Чуралчы салиэннэтин салалтата.
Кутурбамнарын тиздэллэр:
– Ийэтэ Анна Степановна өлбүтүнэн урукку
үлэһиттигэр Оконешников Петр Семеновична "Сага
олох" РИХ коллектива.

Тапталлаах аҕата, Горнай улууһун олохтооҕо
КУБАРОВ
Николай Прокопьевич
ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн бэйэбит үлэһипитигэр
Махарова Энаида Николаевнага кутурбаммытын тиздэбит
Санэпиднадзор киһиз.

Күндү кэргэнэ, аҕалара, эһэлэрэ, норуот
хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, Мырыла олохтооҕо
БРЫЗГАЕВ
Василий Николаевич
уһун ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн кэргэнигэр,
оҕолоругар, сизэнэригэр дириг кутурбаммытын тиздэбит.
Александра, Михаил Хоютановтар,
киһилэр оҕолоро Хатылтан, Чуралчыттан,
куораттан Хоютановтар, Арылаактан Половтар,
Покровскайтан Никифоровтар.

Чуралчытаагы "Агрострой" аһаҕас акционернай
общество коллектива бэйэлэрин үлэһиттэрэ, үлэ ветерана,
Чуралчы салиэннэтин олохтооҕо
МАКАРОВА
Акулина Андреевна
уһун ыарахан ыарыттан ыалдьан бүлүү куоракка
өлбүтүнэн оҕолоругар, сизэнэригэр, аймахтарыгар дириг
кутурбамы тиздэр.

Редактор ПОПОВГЕ.
ААДЫРЫСЫТ: 678670, Чуралчы сэл.
Карл Маркс уул. 26 "а".
ТЕЛЕФОННАРЫТ:
редактор – 41-332, отделлар – 41-265.
E-mail: sannaoloh@mail.sakha.ru

Хаһыаты тарийээччилэр: Саха Республикатын Правительствота,
Улуус дьаһалтата, Редакция. Хаһыат сахалыы тылынан
оптүөрүөнүккэ, чэппизгэ, субуотаҕа тахсар.
Хаһыат индекса: 54907

"Сага олох" редакциянай-издательскай холбоһук. Оффетнай бэчээт.
Сахааһын №-рэ 107. Тираж 1980. 12. 09. 2001 с. бачээккэ бэрилиннэ.

Автор суругар этиллэр санаа редакция
позициятыгар мэлдьи сөп түбөһөр
буолбатах. Сурукка ыйаллар чахчылар
кырдьыктаахтарыгар эппиэтинэһин
автор тус бэйэтэ сүгэр.